

KRAAIEN IN HET PARADIJS

Ellen de Bruin

Kraaien in het paradijs

2021 Prometheus Amsterdam

© 2021 Ellen de Bruin

Omslagontwerp Bart van den Tooren

Omslagbeeld Hasui Kawase, *Wakasa Kude no hama*
(*Kude beach, Wakasa province*). Uit de serie *Tabi miyage*
dai issū (Souvenirs of Travel 1)

Foto auteur Tessa Posthuma de Boer

Illustraties binnenwerk Paul Steenhuis

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4760 0

Hardere vogels nemen het over.

JUDITH HERZBERG
(Uit de bundel *Zoals*, 1992)

Inhoud

Gisteren	9
Vijftien jaar geleden, dag één	18
Een verhaal uit het verleden: de jongen in de jungle (1)	26
Gisteren	33
Vijftien jaar geleden, dag twee	40
Een verhaal uit het verleden: de jongen in de jungle (2)	50
Gisteren	57
Vijftien jaar geleden, dag drie	70
Een verhaal uit het verleden: het Laatstegeitenfeest	80
Gisteren	93
Vijftien jaar geleden, dag vier	108
Een verhaal uit het verleden: zeven magere jaren (1)	120
Gisteren, vanochtend	130
Vijftien jaar geleden, dag vijf	144
Een verhaal uit het verleden: zeven magere jaren (2)	155
Vanochtend	167
Vijftien jaar geleden, dag zes	180
Een verhaal uit het verleden: terug naar het eiland	189
Vanochtend	204
Vijftien jaar geleden, dag zeven	216
Een verhaal uit het verleden: Nemka	225
Vanochtend	236
Nu	249





Gisteren

De ochtend die zou eindigen met mijn tweede moment van hoop in meer dan dertig jaar begon beroerd. Eerst stond de gek buiten. Ik moest er heel snel langs, op mijn step, over het hobbelige pad; ik maakte een abrupt eng bochtje op de plek waar hij over het hek heen met zijn scherpe schoffel naar me graaide en ik bleef overeind, gelukkig, maar het scheelde niet veel. Ik merkte pas hoe mijn benen trilden toen ik zijn geschreeuw niet meer kon horen.

Maar zoiets was ik in elk geval gewend, althans, ik had geleerd het te verwachten. Onverwacht was dat ik geen oranjewortel vond. Niets! Bij de vijfde voormalige vindplaats liet ik me moedeloos van mijn hurken op mijn bilzen zakken, op mijn uitgespreide doek om mijn jurk niet nog viezer te maken dan die al was. Dat dacht ik echt, ik dacht er echt over na dat mijn jurk misschien vies zou worden, en meteen haatte ik mezelf omdat ik dat op dat moment kennelijk nog steeds belangrijk vond – voor wie in vredesnaam, wat een zinloze verspilling van geestelijke energie – en daarna haatte ik mijn zelfhaat, want over energieverspilling gesproken. En ik was al zo moe. Het was nog geen noen en ik was al kapot.

Het was herfst, oogsttijd als er iets zou zijn om te oogsten, en de lucht was zo vloeibaar klam dat ik niet wist of ik nou mijn eigen zweet over mijn hele lichaam voelde of condens, het gore zweet van de wereld. Ik had mijn onderarmen op mijn knieën gelegd, ik hield mijn gevoelloze handen zo ver mogelijk weg van de rest van mijn lichaam. Klauwen waren het. Mijn handen waren mijn gereedschap omdat ik geen echt gereedschap meer mocht. Als ik naar mijn handen keek alsof ik zelf niets met die dingen te maken had, zag ik wel dat ze op een dramatische, abstracte manier mooi waren omdat alles eraan, de nagels, de nagelriemen en elke rimpel, ieder kloofje, een eigen tint bruin-zwart had van aarde, vuil, dood mos. Maar naar mijn handen kijken maakte me vooral angstig.

En nu dit. Geen oranjewortel, het seizoen voorbij voordat het begonnen was. Ik had geen idee wat ik dan moest gebruiken om mee te brouwen. Niet drinken was geen optie, ik at nog liever soep van jonge varenscheuten. Of nee: ik zou mezelf nog liever laten wegdrijven op een boot. Dat laatste deden oude, zieke mensen vroeger in mijn geboortedorp als ze anderen niet meer tot last wilden zijn. Daar had ik al heel lang niet meer aan gedacht, dat ze dat daar deden. Ik dacht liever niet aan het verleden, maar het was steeds moeilijker te ontwijken. Er kwam ook steeds meer van. Mijn geheugen kromp gestaag, er verdween van alles uit alsof het nooit had bestaan, maar toch won het verleden gemakkelijk: dat breidde zich nog sneller uit dan het verdween, zodat ik altijd veel te veel had om aan te denken, meer materiaal dan ik ooit tot draaglijke verhalen zou kunnen omvormen.

Kennelijk had ik de vorige keer te veel oranjewortel ge-

oogst, dat kleine beetje wat er toen was, en nu had de soort zich niet kunnen redden. Het was snel gegaan met de dieren; nu ging het snel met de planten. Logisch natuurlijk dat steeds de zwakste soorten verdwenen, maar het voelde oneerlijk. 'De zachtmoedigen zullen de aarde beërven', dat had ik ooit op de school geleerd. Maar goed, daar had ik wel meer absurds geleerd.

The meek shall inherit the earth. Ik had eerst *the weak* verstaan en vanbinnen gejuicht, want als er iemand zwak was op de school was ik het wel. Later had ik pas begrepen dat het *the meek* was en wat dat betekende. De zachtmoedigen, op zich hoorde ik daar in die tijd ook nog bij, maar nu natuurlijk allang niet meer.

Bij de scherpe rotsen aan het eind van het tunneltje waste ik met zeewater het ergste vuil van mijn handen. Dat lukte net, maar helemaal de zee in kon niet, die was een kolkende, bruin bruisende bende, groots en gruwelijk. Vroeger sprong ik er wel in vanaf de hoge rotspunt, voorbij de scherpe rotsen, maar dat durfde ik niet meer en dat was nu sowieso te gevaarlijk. Het zag ernaar uit dat de grote storm ging beginnen, veel te vroeg in het jaar. Dat betekende dat er geen enkele kans was op slakken, of op snoek-slijmvis, de lekkernij die ik op goede ochtenden weleens in lege slakkenschelpen vond.

Terwijl ik terugliep, moest ik aan de biologieleraar denken – ja, mijn brein wist me altijd langs de gezelligste gedachtepaden te sturen. Daar had ik helaas wel beet gehad, vanochtend: de biologieleraar leefde nog. Die enge kop van hem lag in mijn kamer op me te wachten, boven op de stapel.

Bijna was ik niet langs de veerhaven teruggelopen. Ik

was zo somber dat ik niet wist of ik voldoende enthousiasme voor Bendi kon opbrengen. Maar de gek was erg agressief geweest vanochtend, hij stond er vast nog, en Bendi zou met me mee terug kunnen lopen, dus maakte ik de kleine omweg.

Het bleef een schok om de veerboot te zien met alleen Bendi erop, geen toeristen. Het liet zo duidelijk zien dat niets normaal was en dat het ook nooit meer normaal zou worden. Vroeger voelde het onwezenlijk om de volle boot te zien aankomen en zo was het nu met de lege. Alleen de hele rijken reisden nog, nam ik aan, en wat moesten die hier? Een uitstervend dorpje waar vanuit de enige stad op het eiland niet eens een weg over land naartoe gaat. De toeristen vonden dat idyllisch, ooit, maar zij hoefden hier niet te blijven, ze wilden alleen even het romantische strandje op. Ze kwamen ook voor de kat, voor het idee van de kat, maar in de praktijk vooral voor het strandje. De meesten bleven niet eens overnachten, en nu kwamen ze helemaal niet meer.

Ik zette mijn step neer en liep de steiger op; de kraaien deden eerst een brave stap opzij en toen een brutale stap terug naar waar ze gezeten hadden. Daar kwam Bendi. Ach, het zou ook wel lukken. Bendi, mijn maatje. We waren veruit de twee jongsten van het dorp, bij ons allebei was veel achter onze rug om gekletst. Gelachen, in zijn geval: Bendi was op zo'n manier niet slim dat mensen zich daar altijd graag vrolijk om maakten. Daar kon je aan zien hoe achterlijk de cultuur hier was. Bendi zou vast de dorpsgek zijn geworden als het niet anders was gelopen. Een dorp kon nu eenmaal maar één dorpsgek hebben, dus had Bendi een baan gekregen: die van de oude veerman,

die er met boot en al vandoor was gegaan. Naar de stad gevaren, nooit meer teruggekomen. Eigenlijk was nog het verrassendst hoelang de oude veerman daarmee had gewacht. Gelukkig waren er toen nog spullen genoeg om een nieuwe boot te bouwen. Een brandstofmotor zelfs. En brandstof.

Bendi kwam ook nooit meer weg uit het dorp, dacht ik heel lang, net zomin als ik. Zo'n jongen, met zijn uitdaging. Maar een paar jaar geleden was ineens tot me doorgedrongen dat dat een dom idee was. Bendi ging elke week naar de stad en terug, hij kende er vast mensen. Hij mocht dan niet zo slim zijn, daar waren ook vrouwen, jonge vrouwen zelfs; daar was ongetwijfeld óók weleens werk voor een fysiek sterke man als hij. Sinds ik dat bedacht had, was ik bang dat Bendi niet meer terug zou komen naar het dorp. Dat hij daar onverwacht slim genoeg voor was. Sindsdien ging ik nog vaker bij hem langs. Twee vaste avonden per week hadden we nu. Als ik Bendi verloor, zou ook ik mijn verstand nog verliezen. Dat effect had het dorp op mensen.

De veerboot schokte op en neer in de golven. Bendi had de motor aan, ik hoorde het pas toen hij hem uitdeed. Hij gebruikte dat ding wel vaker in de buurt van het dorp, er kwamen hier toch geen politiedieners – allang niet meer, we moesten het allemaal zelf maar uitzoeken.

Bendi stabiliseerde zijn boot met de kloetstok en wierp de lus om de bolder. Ik hield zo van dat gebaar, het gebaar waarmee hij weer aanmeerde en bij me terugkwam. Ik had het hem zelf geleerd. In het begin kon hij het niet, gooide hij eerst heel vaak mis, maar nu zag je al die keren dat hij de afgelopen jaren de lus om de bolder had gegooid

in zijn worp samenvallen. Het water weerspiegelde de flikkerende zon, de stootwillen schraapten knerpend langs het verweerde hout van de steiger, een van de knikkoppende kraaien deed een geschrokken, parmantig hupje naar achteren.

Ik zwaaide naar Bendi en knipoogde, zoals altijd. Hij grimaste terug, hij kon niet knipogen maar hij dacht van wel. Daarna deed hij het grapje dat ik hem geleerd had: op dagen dat ik een beter humeur had, deed ik of ik schrok, en riep ik 'kijk uit, achter je!' naar hem. Hij trapte er altijd in: hij keek eerst geschrokken om en moest daarna vreselijk lachen. Op dagen dat ik niet zo'n goed humeur had, probeerde hij het ook wel bij mij te doen, om me op te vrolijken. Dit keer lukte het hem nog minder goed dan anders, hij schokte zijn hoofd zo wild naar achteren dat ik ervan schrok, mijn hartenklop hoog in mijn borst, ook nog door eerder natuurlijk, door de gek.

Maar Bendi deed het grapje niet. Hij wilde ergens naar wijzen, dat bedoelde hij. Achter hem kwam een man uit de kajuit.

Een toerist. Een reiziger. Nog bleker dan ik. Blonde krullen. Een noorderling.

Die moest wel heel rijk zijn om nog te kunnen reizen.

De blonde vreemdeling hees een tas op zijn rug en liep de loopplank af, de steiger op, alsof het allemaal maar normaal was. Hij knikte naar me. Ik keek hem aan, ik hield zijn blik vast.

En dat voelde, ik kan het niet anders omschrijven, alsof ik raak had geschoten.

Ik begreep niet waar dat gevoel vandaan kwam, ik had nog nooit raak geschoten. Ik had überhaupt nog nooit ge-

schoten. Ik had weleens geprobeerd een erg brutale kraai met stenen dood te gooien, maar dat was natuurlijk een absurde vergelijking in deze context.

Het was alsof de vreemdeling bij me aanmeerde, alsof hij voor mij kwam, dat was het.

En toen was het alweer voorbij. Hij liep door. Mijn lichaam gloeide. Niet dat er sprake was van liefde op het eerste gezicht of zoiets, daar geloof ik niet in, al sinds mijn dertiende niet meer. Maar ik voelde wel iets wat ik lang niet gevoeld had. Alsof deze man me alles zou kunnen vergeven, alsof hij me helemaal zou kunnen accepteren, wat de enige vorm van liefde is die ertoe doet. De herfst begon bijna, de grote storm stak al op, maar er kon ineens nog van alles gebeuren.

Ik keek hem na toen hij de steiger af liep. Hij keek rond en ik dacht aan de allereerste keer dat ik hier kwam, toen ik precies op die plek stond rond te kijken terwijl mijn man sprak met de oude veerman die toen nog een jonge veerman was. Deze plek was prachtig als je hem niet kende. Alles was groen, alsof alle natuur ter wereld zich had teruggetrokken op dit eiland, in deze uithoek. Dat had me het meest verbaasd toen ik hier aankwam. Vrijwel het enige wat ik toen over de natuur wist, was dat de natuur het moeilijk had, wereldwijd, ook de planten, toen al – maar hier niet, leek het, hier was het paradijselijk dichtbegroeid. Dat was nog steeds zo, heel bedrieglijk, al zag je aan de kraaien wel dat het hier niet het paradijs was dat het leek.

Ik had pas veel later ontdekt dat de planten die hier zo overdadig groeiden steeds meer dezelfde planten waren, omdat er alsmat soorten verdwenen. Nu zou ik alle soorten die over waren zo kunnen opnoemen, niet dat ik alle

namen nog wist, sommige plantensoorten zou ik moeten omschrijven, maar het waren er exact twintig en dan rekende ik die drie soorten groenten die Dinka en Laska probeerden te verbouwen ook mee.

Of wacht, nee, er was geen oranjewortel meer – er waren nu dus voor het eerst minder dan twintig soorten.

Die grens had me de laatste maanden cruciaal geleken, maar nu voelde het al minder erg dan daarnet.

‘Môgge!’ riep Bendi naar de blonde vreemdeling, en ik dacht eerst dat het een van zijn gewone fouten was, dat hij een begroeting riep bij wijze van afscheid. Zo veel woorden kende hij niet. Maar Bendi wees naar de steiger en de vreemdeling keek naar hem om en stak zijn duim naar hem op, en op dat moment begon ik te hopen.

Bendi bracht de vreemdeling niet vandaag nog terug, dat bedoelde hij, maar morgen. De vreemdeling bleef hier overnachten.

Dat was lang geleden. Jären, het was jaren geleden dat een reiziger hier bleef overnachten. En omdat het zo lang geleden was, vroeg ik me heel even af waar de vreemdeling zou slapen, maar dat was natuurlijk onzin; de herberg van Pukay was de enige nog.

Ik liep de steiger af, de half af gebleven kade op. Er zaten alweer kraaien te pulken aan de doeken in mijn kratten, zelfs nu die leeg waren gebleven. De blonde vreemdeling stond het zonverbleekte informatiebordje aan het begin van het pad naar het dorp te bekijken alsof het hier enorm was, alsof het pad niet straks gewoon overging in het dorp zelf – het dorp dat nooit meer was geweest dan een hobbelig pad met wat huizen erlangs. Een pad dat allang doodliep op de onbegaanbare voormalige bergweg in de jungle.

De huid in de nek van de vreemdeling was rood zonverbrand, met witte schilfers. Ik zag ineens weer voor me dat de meiden op de school dan bij elkaar probeerden een zo groot mogelijk stuk verbrand vel in één keer los te trekken, als doorzichtig plastic – plastic, dat had je toen nog – en hoe ze ineenkrompen en gilden als het bij de rand kwam waar het vel nog niet goed had losgelaten. Ze hadden het ook een keer bij mij gedaan, zonder te waarschuwen, en dat bleef maar bloeden. Dat was weer zo'n herinnering uit het alsmat uitdijende verleden waar ik niks aan had.

Ik staarde naar de rug van de vreemdeling. Hoe met zo'n man een gesprek te beginnen?

Maar hij draaide zich zelf naar me om. Hij was niet jong, hij had lijnen in zijn gezicht waarvan je niet goed kon zien of die door lachen of door huilen kwamen, maar hij was rijk, hij was een reiziger, dus het zou wel lachen zijn. Hoe kwam ik erop om aan huilen te denken.

'Pardon, mevrouw,' zei hij in keurig SGE. 'De herberg van Pukay Tjot?'

Zo dus, zo kwam ik met hem in gesprek. Het klonk niet eens raar wat hij zei. Het klonk hoopgevend. Ineens leek het alsof mijn leven na het drama met Nemka één lange, vreselijke, zich steeds herhalende dag was geweest en alsof er nu een nieuwe ochtend was begonnen. Een nieuwe dag.

Ik had één etmaal de tijd.